

Konflikthantering i förskolan

- Pedagogers olika förhållningssätt vid konflikter mellan barn

Namn: Frida Johansson, Sofie Myhre & Natalie Neves
Program: Förskolläraryrket

Uppsats/Examensarbete: 15hp
Kurs: LÖXA2G
Nivå: Grundnivå
Termin/år: HT/2019
Handledare: Thomas Jordan
Examinator: Susanne Garvis

Nyckelord: Förskola, konflikt, konflikthantering, pedagoger

Abstract

Syftet med studien är att undersöka pedagogernas agerande i de konflikter mellan barn som sker på förskolan i den fria leken. Våra frågeställningar är: 1. Vilka förhållningssätt är vanligast att pedagogerna använder när det uppstår konflikter mellan barn i den fria leken? 2. I vilken utsträckning använder pedagogerna konfliktsituationerna som lärtillfällen? 3. Hur reflekterar pedagogerna över de förhållningssätt de använder sig av vid konflikthantering? De begrepp som blir centrala i studien är konflikt, konflikthantering, makt, lågaffektivt bemötande, barnsyn samt sociala berättelser. I avsnittet om tidigare forskning presenteras artiklar som berör pedagogers agerande och vilka förhållningssätt de använder sig av. Metoden i studien är observationer och fältanteckningar. Observationerna genomfördes på tre olika avdelningar med åldrarna 1-5 år på en förskola. Efter observationerna har samtal med berörda pedagoger om deras agerande och tankar kring konflikthantering ägt rum. Vi hoppas att med denna studie kunna ge mer kunskap och tips kring förhållningssätt i konflikthantering.

Resultatet av denna studie visar att pedagogerna använder flera olika förhållningssätt i de konflikter som sker i förskolan. De visar också att pedagogerna i stor utsträckning använder konflikter för att skapa lärtillfällen. De förhållningssätt som observerats i tidigare studier liknar det som framkommit i vår studie. Barncentrerad medling är de förhållningssätt som vi sett att pedagogerna använder sig av mest. Lärtillfällen blev synligt i 53 av 76 observationer.

Förord

Ett stort tack till de pedagoger som erbjudit oss tillfälle till att både observera och samtala om agerande i konflikter. Ni har givit oss möjlighet att utföra denna studie.

Vi vill även passa på att tacka vår handledare Thomas Jordan som bidragit med snabba svar när vi har kört fast och bra kritik som hjälpt oss sammanställa studien.

Innehållsförteckning

1 Inledning	5
2 Syfte och frågeställningar	5
3 Tidigare forskning	6
3.1 <i>Morality in Preschool Interaction: Teachers' Strategies for Working with Children's Morality</i>	6
3.2 <i>The teacher's role in territorial conflicts of 2- to 3-year-old children</i>	7
3.3 <i>Teacher Practices with Toddlers During Social Problem Solving Opportunities</i>	8
3.4 <i>Supporting children to resolve disputes</i>	9
3.5 <i>Strategic Assistance in Toddler Disputes: II. Sequences and Patterns of Teachers' Message Strategies</i>	10
3.6 <i>Sammanfattning</i>	11
4 Teori	12
4.1 <i>Konflikt</i>	12
4.2 <i>Konflikthantering</i>	12
4.2.1 <i>Cohens konfliktpyramid</i>	13
4.2.2 <i>Maktutövning</i>	14
4.2.3 <i>Lågaffektivt bemötande</i>	14
4.2.4 <i>Medling</i>	15
4.2.5 <i>Relationskompetens</i>	16
4.2.6 <i>Barnsyn</i>	16
4.2.7 <i>Sociala berättelser</i>	17
4.3 <i>Sammanfattande begreppsapparat</i>	18
5 Metod och genomförande	19
5.1 <i>Analysmetod</i>	19
5.2 <i>Observation och samtal</i>	19
5.3 <i>Avgränsning och Urval</i>	20
5.4 <i>Datainsamling</i>	20
5.5 <i>Validitet, reliabilitet och generaliseringsbarhet</i>	21
5.6 <i>Etiska aspekter</i>	22
6 Resultatredovisning	23
6.1 <i>Observationer</i>	23
6.2 <i>Samtalen med pedagogerna</i>	25
6.2.1 <i>Lärtillfällen och relationer</i>	25
6.2.2 <i>Barnsyn</i>	26
6.2.3 <i>Förhållningssätt</i>	26
6.2.4 <i>Ålder</i>	27
7 Slutdiskussion	27
7.1 <i>Lärtillfällen i konfliktsituationerna</i>	27
7.2 <i>Samtal</i>	29

7.2.1 Relationskompetens	29
7.2.2 Barnsyn.....	30
7.2.3 Stress.....	30
7.2.4 Förhållningssätt.....	31
7.2.5 Sociala berättelser	32
7.3 Avslutande kommentarer.....	32
7.4 Förslag på vidare forskning.....	33
8 Referenslista	34
9. Bilagor.....	37
9.1 Observationsschema.....	37

1 Inledning

Konflikter och konflikthantering är en del av vardagen i förskolan och därmed viktiga företeelser att förhålla sig till. Hejlskov Elvén och Edfelt (2017) påpekar att i utbildningen till både förskollärare och barnskötare så har det missats att ha med strategier för hur bråk och konflikter kan hanteras. Vi anser att även vi inte fått tillräcklig kompetens under vår utbildning och vi har därför valt att studera hur pedagoger agerar i barns konflikter på förskolan. I studien används begreppet pedagoger när vi benämner personalen på förskolan eftersom vi tittat på både utbildad personal, barnskötare och förskollärare när de agerar.

”Pedagogens förmåga att ”se” det enskilda barnet på dess egna premisser och anpassa sitt eget beteende efter detta” är Juul och Jensens (2003, s. 124) beskrivning på relationskompetens, vilket var något vi mötte under studiens gång. Eftersom pedagogerna på en av avdelningarna själva nämnde Juul och Jensen blir det intressant för oss att undersöka om pedagogernas beteende speglar ett önskvärt agerande utifrån begreppet relationskompetens. Det går även i linje med läroplanens mål om att *”arbetslaget ska stimulera barnens samspel samt hjälpa och stödja dem att bearbeta konflikter, reda ut missförstånd, kompromissa och respektera varandra”* (Skolverket, 2018, s. 13).

Författarna till boken *Låt oss tvista igen – konflikthantering i förskola och skola* är överens om att konflikter inte behöver vara negativt utan att rätt hantering av konflikter kan leda till goda möjligheter i både gemensam samt individuell utveckling (Palm, 2010). Därav vill vi granska och observera pedagogers inställning samt tillvägagångssätt. I läroplanen står det att förskolan ska *”ge varje barn förutsättningar att utveckla förmåga att fungera enskilt och i grupp, samarbeta, hantera konflikter och förstå rättigheter och skyldigheter samt att ta ansvar för gemensamma regler”* (Skolverket, 2018, s. 13). Pedagogerna i förskolan har en skyldighet att arbeta utifrån läroplanens föreskrifter och för att kunna göra det krävs det att ha någon form av kunskap kring konflikthantering. Vi hoppas att med vår studie kunna bidra till forskningsfältet om agerandet i konflikter som uppstår i förskolan.

2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att utifrån en kvalitativ ansats med kvantitativa inslag belysa pedagogernas förhållningssätt i samband med konflikthantering samt undersöka om konfliktsituationer används som lärtillfällen. Uppsatsens syfte är också att kunna bidra med forskning om vilka olika förhållningssätt som är synliga och möjliga att använda sig av i konflikthantering på förskolan.

Vi har valt följande frågeställningar:

- Vilka förhållningssätt är vanligast att pedagogerna använder när det uppstår konflikter mellan barn i den fria leken?
- I vilken utsträckning använder pedagogerna konfliktsituationerna som lärtillfällen?
- Hur reflekterar pedagogerna över de förhållningssätt de använder sig av vid konflikthantering?

3 Tidigare forskning

I avsnittet redogörs för tidigare forskning på området vi har valt att studera och som kan relateras till vår studie. Syftet är att skapa en referensram av vad som redan finns inom området för att kunna placera in vårt inhämtade material i relation till den tidigare forskningen. För att finna tidigare forskning har vi använt oss av Göteborgs Universitets sökmotor supersök, Education Collection samt Google Scholar. Vi har dessutom tittat på andra studentuppsatser och funnit en del relevanta artiklar. Många texter föll bort eftersom de berörde barns upplevelser av konflikter. Urvalet av tidigare forskning är artiklar vi fann som behandlar olika förhållningssätt som används ute i verksamheter av pedagoger.

3.1 Morality in Preschool Interaction: Teachers' Strategies for Working with Children's Morality

I en studie gjord av Johansson (2002) vill forskaren undersöka hur pedagoger arbetar med barns moral och deras förståelse för olika värderingar och normer. Forskarens största fokus är att studera pedagogernas agerande och strategier i arbetet med barns moraliska värderingar. Hon undersöker om pedagogerna tar hänsyn till barns egna moraliska tankar samt vilka värderingar och normer som belyses av pedagogerna gentemot barnen.

Studien är gjord i 20 kommuner i Sverige med 30 olika arbetslag där det skett observationer samt videoobservationer. Varje arbetslag har också fått svara på en enkät samt blivit intervjuade. Ett mål med studien var även att se i vilken mån barnen uppmuntras att lära sig om moraliska handlingar och om pedagogernas tanke om vad barn bör lära sig också visar sig i det dagliga arbetet i verksamheten.

Författaren redogör för ett resultat som visar att moral är en viktig fråga inom verksamheten i förskolan. De tilltalade pedagogerna visar stort intresse för ämnet, däremot finns det olika meningar om hur arbetet med dessa moraliska värderingar ska tillämpas. I och med de olika variationerna av åsikter presenterar författaren fyra teman från resultatet av observationerna och intervjuerna.

Förstå andra

En stor del av arbetet om moral handlar om att få barnen att förstå varandra och inse att andra människor också har känslor. I studien uppmärksammar pedagogerna barns känslor och involverar även andra barn genom att ställa frågor som ger barnen en möjlighet att relatera det till sig själva. I en konfliktsituation som observeras refererar pedagogerna till barns egna erfarenheter och försöker få barnet att reflektera över hur en kamrat kan känna utifrån egna minnen av liknande händelse.

Vikten av att inte skuldsätta barnen belyses även i studien. Pedagogerna anser att det krävs samtal efter en konflikt för att reda ut hur och varför situationen uppstod. Men också uppriktighet i frågeställning till barnen – ”är kompisens ledsen för att du puttade den?”. På så sätt ges barn möjlighet att reflektera över sina egna handlingar kopplat till kamraternas känslor.

Lära sig goda moraliska strategier

Dialog belyser pedagogerna som en grundstrategi i arbetet för respekt både gentemot andra och även sig själv. I dialogen handlar det om att lyssna, förhandla, kompromissa och uttrycka sig. Vidare lyfter pedagogerna fler goda moraliska egenskaper som anses viktiga för barnen att tillämpa såsom dela med sig, vänta på sin tur samt att krama eller klappa någon som är ledsen.

Barn kan även behöva stöttning och ska ges möjlighet att öva på att uttrycka en moralisk åsikt. Pedagoger belyser normer och regler men vill få barnet att förstå själva vad som blev fel i situationen som uppstod. Mer lärande kan ske vid förhandling där barnen stötts av pedagogerna till att hitta lösningar som alla är nöjda med för att lära sig kompromissa.

Sätta gränser

Studien visar också på hur pedagoger sätter gränser på ett sätt som förhindrar barnen till att lära sig förstå varför en gräns sätts. En rimlig förklaring uteblir och tillrättavisningar som används utan att värdesätta barnens perspektiv leder oftast till att barnen inte lär sig något. Konsekvenser som hot och straff belyses också som något pedagoger använder sig av och fokus blir på att utesluta eller exkludera barn som inte beter sig enligt den norm som önskas.

Undvikande

Pedagoger kan även undvika konflikter genom att ignorera eller förbise vilket oftast sker i stressade situationer. Men det handlar också om att planera miljön och förebygga att en stressad situation uppstår, vilket kan visa sig när barnen blir indelade i mindre grupper vid till exempel påklädning i hallen.

Studien blir relevant för oss i och med det resultat forskaren redovisar. De olika sätten att arbeta med moral i barngruppen kan vi koppla samman med hur pedagoger agerar i konflikter.

3.2 The teacher's role in territorial conflicts of 2- to 3-year-old children

Singer och Hännikäinen (2002) undersöker i sin studie pedagogens roll i små barns konflikter som utgår från att barn både vill leka tillsammans samt leka själva. De lyfter hur vuxna ofta försöker lösa barns konflikter snabbt och utan syfte till att reda ut oklarheter. Istället vill de få en lugn och ordnad miljö. De ställer dock upp forskning som visar det motsatta i att barnen lär sig mycket i konfliktsituationer där de ges möjlighet att öva på att kommunicera, problemlösning samt förhandlingar.

Det är en etnologisk studie som är gjord i finsk samt holländsk förskola under olika dagliga situationer. Forskarna har använt sig av videoobservationer. Studien belyser små barns drivkraft för att samarbeta som en naturlig del av människan men dock uppstår ca 5 till 8 konflikter varje timme i barngruppen. Yngre barn tenderar att skydda sin lek och hamnar ofta i konflikt om ett annat barn försöker ta sig in i leken. Pedagogens roll överlag när det handlar om konflikter beskriver forskarna som hjälpsam eller stöttande. Pedagogen innehar en makt och det kan ge uttryck på olika sätt, både genom begränsning av barns utveckling men även en makt av att leda barnen i att hantera konfliktsituationer med syfte att lära sig.

Resultatet visar på tre olika sätt för läraren att agera. Första strategin väljer forskarna att döpa till lärarcentrerad medling och betyder att alla initiativ kommer från pedagogen som sätter ord på vad som skett samt föreslår hur barnen kan lösa situationen. Andra strategin är barncentrerad medling vilket innefattar att läraren låter de inblandade barnen aktivt vara med i medlingen för att öva på att lyssna och sätta ord på sina känslor. Tredje strategin kallar de högmaktstrategi som innebär att pedagogens inställning och handlande är enbart att återfå en ordning utan några som helst tankar på att ta hand om barnens relationer gentemot varandra eller försöka hitta en lösning på konflikten.

Sammanfattat resultat av studien visar att medlingsstrategier användes 16 gånger och högmaktsstrategin 18 gånger vilket pekar på att de är lika vanliga. Däremot lyfter forskarna i sitt resultat att pedagoger stöttar bäst barn i deras konflikter om pedagogerna har goda relationer till barnen, känner dem väl samt försöker sätta sig in i deras livsvärld. Det krävs närvaro från pedagogerna och ett intresse för barnens lek samt en tillit som gör att barnen lyssnar och tror på det läraren säger. Avslutningsvis blir studien intressant för oss i och med de olika strategierna som belyses.

3.3 Teacher Practices with Toddlers During Social Problem Solving Opportunities

Denna artikel som är skriven av Lissy Gloeckler och Jennifer Cassell (2012) handlar om hur pedagoger kan bidra till en miljö som kan underlätta för de yngsta barnen (1-3 år) när det uppstår konflikter. Studien är gjord på en förskola i USA. De har samlat in sin empiri via observationer. De framkommer att konflikterna handlar mest om att barnen i den här åldern vill ha samma leksak. Författarna skriver om hur barnens sociala utveckling blir påverkade av vilken metod som används. Två olika förhållningssätt av konflikthantering nämns, problemlösning *för* (for) barn och problemlösning *med* (with) barn. Studien blir relevant för vår studie genom att den tar upp olika förhållningssätt att använda sig av i konflikthantering.

Problemlösning för barn

Problemlösning *för* barn handlar om att pedagoger löser konflikten för barnet utan att höra sig för vad barnet tycker och tänker. Målet med detta förhållningssätt är att avsluta konflikten som uppstår snabbt och få tillbaka lugnet i barngruppen. Strategier som används när pedagoger löser konflikten kan vara att de tar bort barnet därifrån eftersom att det kan finnas risk för att de involverade skadar sig. Pedagogen kan också välja att avleda till exempel genom att ge förslag på en annan leksak att leka med eller göra barnet påmind om de regler som gäller.

Problemlösning med barn

Problemlösning *med* barn innebär att pedagogen och barnet talar om konflikten, vad som har hänt och hur det ska lösas. Här fungerar pedagogen som stöd. Pedagogen ser på konfliktsituationen som en lärandemöjlighet mer än att se orsaken till varför konflikten uppstod. Även om pedagogen kanske inte sett hela konflikten så ställs ändå ofta frågor om vad som hänt. I detta förhållningssätt så används strategier där pedagogen bekräftar för barnet att han eller hon förstår barnets känslor och möjliga åtgärder ges av pedagogen att ta till. Pedagogen blir på så vis vägledare i konflikthanteringen.

I studien framkommer det inga antal om de olika metoderna men att det ena, problemlösning *för* barn används i störst utsträckning. Utifrån resultatet drar författarna slutsatsen att en kombination av de båda förhållningssätten är nödvändig och att de har en likvärdig betydelse. De kan skapa en bra bas för barnens sociala utveckling. Barnen får möjlighet till att lära sig att hantera sina känslor och öva sig på att använda olika strategier i konflikthantering. När förhållningssättet *för* barn används så kan den anses vara mest lämplig just för att skapa lugn och ro i barngruppen igen eller för att inte någon skada ska ske. I användandet av förhållningssättet *med* barn kan dock ett lärtillfälle ske och barnen får möjlighet att tänka om sitt agerande och om andras perspektiv samt om hanterandet av konflikten, vilket kan ge barnen lärdom till att kunna handskas med konflikter senare i livet (Gloeckler & Cassell, 2012).

3.4 Supporting children to resolve disputes

Church, Mashford-Scott och Cahrssen (2018) har skrivit sin artikel utifrån en studie som baserar sig på videoinspelade observationer som gjorts på barn i åldrarna tre till fem år på en förskola i Australien. Forskarna har i sin studie studerat interaktionen mellan pedagog och barn. Utifrån befintlig forskning kring strategier som används av pedagoger har studien fokuserat på hur dessa metoder används i praktiken. Syftet är att erbjuda kunskap om hur pedagoger kan främja barns möjligheter till att lösa sina egna konflikter.

Författarna hävdar att uppfattningen kring konflikter oftast har landat i att konflikter bland de yngre barnen bör undvikas och hejdas snarast möjligt. Konflikter som uppstår kan bidra till att de yngre barnen med stöd av pedagoger kan reflektera över dels sitt och andras perspektivtagande, hur ens handlande kan påverka andra men också hur barnen tillsammans kan enas om en problemlösning. Forskarna menar att det kan gynna den sociala, kognitiva och psykologiska utvecklingen.

I texten lyfter författarna två strategier. En av strategierna kan kategoriseras som mer tvingande och presenteras i texten som "imposing a solution". Pedagogen styr och i princip löser problemet åt barnen, utan hänsyn till barns perspektiv. Metoden betraktas som den mindre produktiva samtidigt som författaren lyfter andras forskning som pekar på att den är mest vanlig eftersom den inte är så tidskrävande. Dock nämns inga siffror för hur vanlig metoden är.

Den andra strategin kan karaktäriseras som mer samspelande och presenteras i texten som "supporting problem solving" och utmärker sig när pedagog ställer ledande frågor för att få barnen att tänka över handlingar. Vidare bekräftas barnens intentioner samt att barnen uppmuntras till att lösa sina egna konflikter. Metoden skrivs fram som mer produktiv eftersom den erbjuder lärandemöjligheter. Samtidigt hävdas det att strategin kräver mer tid då barns olika synpunkter och förslag på problemlösningar synliggörs.

Vad som blev tydligt i studien är att pedagogens stödjande närvaro i barns konflikter blev av betydelse för att möjliggöra lärande. De förespråkar som tidigare nämnts att pedagogen tar hänsyn till barns synvinklar samt stöttar barnen i att reflektera över lämpliga problemlösningar. Ett stödjande förhållningssätt kan å ena sidan erbjuda möjligheter för barn

att ta sig an strategier för konflikthantering å andra sidan lägga grund för hantering av andra problem som barnen kan komma att möta i sin framtid.

Artikeln blir relevant för vår studie i och med att vi är intresserade av att identifiera strategier som används i konflikthantering och för att få syn på om konfliktsituationer tas tillvara på för att skapa lärande och utveckling hos barnen.

3.5 Strategic Assistance in Toddler Disputes: II. Sequences and Patterns of Teachers' Message Strategies

Denna studie är skriven av Bayer, Whaley och May (1995). Studien grundar sig i videoobservationer som gjorts på en amerikansk förskola. I observationerna deltog 13 vuxna, varav 5 var utbildade, 6 var studenter och 2 vikarier samt 14 barn i åldrarna 0-3 år. Forskarna har valt att studera pedagogers sätt att delta i barns konflikter. Mer ingående handlar det om att identifiera de strategier pedagogerna tillämpar vid konflikthantering mellan små barn. I studien har forskarna dokumenterat 274 konflikter varav pedagogerna agerade i 137 stycken.

Enligt forskarna fanns det vid tiden för deras undersökning få studier kring pedagogers agerande i små barns konflikter, ännu mindre av studier som undersöker hur pedagoger agerar för att stödja barnen i att bearbeta konflikter. Behovet av liknande undersökningar som berör ämnet blir på så vis av stor vikt. Enligt författarna kan denna studie bidra till kunskap som medför att pedagoger kan ta sig an barns konflikter på ett sådant sätt att de främjar barns förmåga att hantera sina egna konflikter.

Med utgångspunkt i resultatet blev det synligt att pedagogerna använde sig av sju olika tillvägagångssätt för att bemöta barns konflikter:

1. Pedagogerna har som syfte att upphäva konflikten och dra till sig barnets/barnens uppmärksamhet;
2. Pedagogerna är intresserade av att ta reda på vad problemet är;
3. Pedagogerna förmedlar de förväntningar de har på/i barnen i sociala sammanhang, genom att uppmärksamma barnen på regler;
4. Pedagogerna synliggör anledningen till varför vissa beteenden inte är okej;
5. Pedagogen talar om för barnet vad hon/han ska göra;
6. Pedagogen guidar barnen i att kompromissa;
7. Pedagogen ger respons på barnens beteenden.

I mer än hälften av fallen (57,8 %) användes tillvägagångssättet som syftar till att upphäva konflikten och dra till sig barnens uppmärksamhet. Detta skedde genom strategierna Stopp (stop) och Ropa (call). Stoppmetoden innefattar att pedagogen exempelvis separerar de som är involverade eller återlämnade en leksak som tagits från ett barn. Pedagogen utövar kontroll över situationen och avgör resultatet av konflikten. Ropa i sin tur innebär att pedagogen ger ifrån ett ljud eller ropar ett barns namn för att fånga barnets uppmärksamhet.

Studien har visat att pedagogers fokus ligger i att hejda konflikten istället för att använda den som ett tillfälle att lära barn att hantera konflikter. Detta kan ses genom att pedagogerna anser att det är viktigare att bevara freden och lugnet barn emellan. Tillvägagångssättet där intresset

var att ta reda på problemet genom att Fråga (ask), visade sig vara den metod som pedagoger tillämpade minst (10,4 %) samtidigt som den strategin visade sig vara den som erbjöd möjlighet till att påbörja bearbetning av konflikter. Stopp och Ropa var de metoder som visade att barnen hindras från att bearbeta sina egna konflikter. Författarna hävdar att genom pedagogers agerande kan barns konflikter göras till lärtillfällen för de barn som är involverade. Det är i situationer där pedagogen stöttar och vägleder barnen i processen att bearbeta sina konflikter, som barnen kan erbjudas möjligheter till att bli mottagare för metoder och verktyg som kan bli gynnsamma i andra situationer barnen ställs inför.

3.6 Sammanfattning

Sammanfattningsvis har den tidigare forskningen bidragit till att kunna identifiera olika förhållningssätt som pedagoger väljer att använda sig av i konflikter barn emellan. Dessa förhållningssätt har även visat sig vara lika när de kommer till att hantera konflikter runt om i världen. I artiklarna har författarna dock använt sig av olika begrepp för att definiera dessa förhållningssätt.

Samtliga artiklar lyfter ageranden där pedagogen fungerar som en vägledare. Genom dessa förhållningssätt och strategier vill pedagogen ta tillvara på konfliktsituationer som lärtillfällen. Pedagogen stöttar och samspelar med barnen för att främja barnens möjligheter till att hantera sina konflikter på egen hand. Flera av studierna pekar även på att det är vanligt att pedagogerna använder hanteringsstrategier som inte involverar barnen i konflikthanteringen, vilket innebär att konflikter inte används som lärtillfällen. Likheten mellan dessa strategier ligger i att pedagogen åtar sig en maktposition och i stor utsträckning agerar för att stoppa och lösa konflikten. Här blir det tydligt att lärande möjligheterna hämmas.

Bakomliggande förklaringar till varför pedagogerna väljer att agera utifrån en maktaspekt lyfts i samtliga studier. Författarna pekar på att pedagogerna i situationen vill förhindra ett icke accepterat beteende, skydda barnet från att skada sig eller andra samt upprätthålla lugnet i barngruppen. Artiklarna belyser även viktiga krav som ställs på pedagoger i barns konflikter, för att möjliggöra lärande i samband med konflikthantering är pedagogens intresse, engagemang, stöd och närvaro avgörande för lärande.

Vad som skiljer dessa artiklar åt är i stort sett var och hur de är utförda. De flesta grundar sig på videoobservationer medan någon utgår från observationer. En annan skillnad som kan vara av betydelse är att artikeln som är skriven av Johansson (2002) inte handlar om konflikthantering. Däremot blir studien relevant då den visar på strategier som pedagoger använder för att öka förståelsen och lära barn om moral och värderingar. I konflikthantering kan barnens moral, respekt, normer och värderingar bli centrala och därför ansågs artikeln av betydelse för vår studie.

4 Teori

4.1 Konflikt

Nedan görs en beskrivning om vad ordet konflikt betyder och har utifrån den litteratur vi funnit flera definitioner.

Hakvoort (2015) förklarar att begreppet konflikt kan ha många olika betydelser. Definitionen av konflikt kan beskrivas ur två olika synsätt, båda beskriver en konflikt som sker mellan två eller flera individer där varje individ har en vilja kring något men som de andra inte är med på. Hakvoort nämner en forskare vid namn Lynn Davies (2004, s. 9) som förklarar begreppet utifrån fyra förklaringar ur hennes bok *Education and conflict. Complexity and chaos*:

“1. verklig eller skenbar oförenlighet mellan intressen eller ändamål. 2. tron att parternas nuvarande anspråk inte kan tillgodoses samtidigt. 3. en kamp om värderingar och anspråk på status, makt och resurser. 4. ett övergångsstadium i en kamp som eskalerar och blir allt mer destruktiv” (Hakvoort 2015, s. 32).

Jordan (2015) beskriver konflikt utifrån fyra led där *önskemål* är det första och förklaras utifrån att en person eller flera inte är villiga att släppa det önskemål de har. Det andra är *blockerar* och beskrivs som att den andra personen blockerar dessa möjliga önskemål. Det tredje är *frustration* och blir konsekvensen av när blockeringen sker av önskemålen. *Agera* blir det fjärde och sista i ledet vilket en av personerna gör på ett eller annat sätt gentemot den andra.

Likt de ovanstående beskrivningar av konflikt skriver även Wahlström (2005) om att en konflikt skapas när “*mål, intressen, synsätt, värderingar, behov eller personlig stil konkurrerar med varandra*”. Konflikter är något naturligt som sker i relationer mellan människor som lever i en social miljö. Alla individer har olika värderingar och ser därmed olika på vad som är väsentligt att kämpa för. I förskolan möter barnen i tidig ålder en miljö där de varje dag ges möjlighet att öva på sina sociala förmågor. Även små barn har önsknings, behov och intressen vilket gör att konflikter kan uppstå mellan individer i förskolans vardag.

4.2 Konflikthantering

I litteraturen har vi funnit en del olika strategier och synsätt, så som Cohens konfliktpyramid, maktutövning, lågaffektivt bemötande, medling, relationskompetens, barnsyn samt sociala berättelser, som redogörs för nedan. Strategierna och synsätten blir relevanta i konflikthantering och för vår studie genom att vi kan relatera dessa till de vi har observerat ute i verksamheten.

Hakvoort (2015) beskriver konflikthantering som ett begrepp som innehåller två andra begrepp, konflikt och hantering. Konflikt kan definieras som en oenighet mellan två eller flera individer, medan hantering blir ett begrepp som måste skiljas från begreppet lösning, då

författaren menar på att alla konflikter är hanterbara men att alla inte går att lösa. Vidare kan hantering tolkas som de sätt, alternativt den metod, som används för att reda ut en konflikt.

4.2.1 Cohens konfliktpyramid

Hakvoort (2015) skriver om Richard Cohens konfliktpyramid (1995, 2005, s. 35) som är en arbetsmodell som används inom skolan för konflikthantering (Hakvoort, 2015). Pyramiden består av fyra olika nivåer: förebygga, hantering, hjälp och högst upp, stopp. Det poängteras att det är viktigt att ingen nivå går att hoppa över. Pyramidens olika nivåer bör också få olika uppmärksamhet, mest nederst och minst högst upp. Hakvoort (2015) skriver att Cohen inte ser pyramiden som en teori men genom att den ger en övergripande bild av konflikthantering så kan den fungera som en användbar teoretisk arbetsmodell.

Den nedersta nivån i pyramiden, den första, 1. *förebygga* benämns som kortfattat förebyggande eller förberedande. Centralt på denna nivå är att skapa sociala relationer som fungerar samt social kompetens. Hakvoort (2015) nämner olika aktiviteter som kan ingå i detta förebyggande arbete till exempel kamrattstödjure, samtal, positiv gränssättning etc. Den andra nivån, 2. *hantering* förklaras precis som namnet, det handlar om att hantera. Författaren poängterar vikten av att både elever men också personal behöver utbildning och få kunskap samt verktyg att använda sig av när det blir konflikter. Eftersom konflikter ses som en normal plats i livet men också i skolan så behövs en hantering som möjliggör en konstruktiv utgång vilket i sin tur leder till individens, gruppens men också institutionens utveckling. Tredje nivån, 3. *hjälp* innebär att ibland så urartar konflikter och det kan behövas mer hjälp från andra. En tredje kan gå in i konflikten och försöka hjälpa dem så att de får tillbaka kommunikationen och kan tala med varandra. Fokus här blir att den tredje går in och hjälper till, inte tar över konflikten men kan få tillbaka kommunikationen igen. I de mest ohanterliga konflikterna kan det behövas en medlare, vilket kan vara en vuxen eller en annan jämnårig. Den fjärde och sista nivån, 4, *stopp* blir det precis som namnet på nivån, stopp. Konflikterna löses inte utan bara stoppas. I denna nivå så är fokus att gå tillbaka till lugnet och de regler som gäller. Konflikter anses dock inte förbjudet men beteendet kan vara förbjudet om det handlar om våld och kräver då ett stopp (Hakvoort, 2015).

(Figur 1. Cohens konfliktpyramid)

Modellen används främst i skolan men vi anser ändå att den skulle kunna gå att använda i förskolan. De olika nivåerna blir relevanta för vår studie och vi kan göra kopplingar till de observationer vi har gjort ute i verksamheten.

4.2.2 Maktutövning

Makt är ett brett begrepp med flera olika definitioner beroende på vilket perspektiv man utgår från. Begreppet kan definieras som något som utövas snarare än ägs. Makt kan ses som en handling som utförs i syfte att kontrollera andra (Bartholdsson, 2008).

Thornberg (2010) redogör för maktutövning som ett sätt att *“använda, utnyttja eller hävda sin vuxenmakt i syfte att få barnen eller eleverna att lyda, att göra som den vuxne säger”*. Maktutövning kan visa sig i att en pedagog använder sig av sin kroppsliga kapacitet i form av kraft och storlek. Agerandet kan yttra sig i fasthållningar eller att den vuxna lyfter bort barnet. Författaren hävdar att dessa metoder väljs för att skapa ordning och respekt.

Likt Thornberg (2010) hävdar Jordan (2006, s. 8) i sin text att maktutövning innebär att den person som är makthavare tar sig rätten att bestämma hur konflikten ska hanteras. En fördel med detta tillvägagångssätt menar författaren är att konflikter snabbt kan upplösas.

Pedagogernas val av maktutövning och i vilken grad makten uppmärksammas har en stor betydelse för hur barnen uppfattar relationen och pedagogens roll. Studier belyser att barn ser och tar efter den vuxnes agerande när det gäller makt och de funderar över rätt och fel samt det bemötande som förmedlas. Det gäller att hitta en balans i maktutövningen för att fånga barnet men inte på ett negativt eller nedlåtande sätt (Thornberg, 2010).

4.2.3 Lågaffektivt bemötande

Hejlskov Elvén och Edfelt (2017) framhäver att barn alltid vill göra rätt även om det ibland blir fel och att de inte lär sig av att misslyckas utan av att lyckas. De lyfter också att tillrättavisningar är ingenting som fungerar i förskolan. Författarna föreslår att vi istället ska ge barnen verktyg och idéer att använda sig av vid nästa tillfälle vilket kan leda till att de lyckas. När de lyckas ska de få beröm och uppmärksamhet. I konflikthantering anser Hejlskov Elvén och Edfelt (2017) att genom konfrontation löses inga konflikter därför att affekt smittar av sig. Istället kan de lösas utifrån ett bemötande med lugn och en förståelse från pedagogens håll vilket är ett lågaffektivt bemötande. Genom att använda sig av ett lågaffektivt bemötande blir det lättare att tala om vad som hänt vid en konflikt och ta fram eventuella åtgärder.

Lågaffektivt bemötande är ett förhållningssätt som handlar om kravanpassning, konflikthantering och hanterandet av fysiskt våld. Det är ett förhållningssätt med ett antal praktiska metoder som riktas mot att hantera och minska beetendeproblem i vardagen. Några exempel på dessa metoder är *“Ta alltid reda på vem det är som har problem”*, *“Barn som kan uppföra sig gör det”* och *“Den som tar ansvar kan påverka”*. Det handlar inte om att genom en skenmanöver få barnen att lyda utan att öka barnens trygghet, deras känsla av delaktighet samt självbestämmande. Författarna talar också om hur viktig miljön är för barnen, en lugn miljö skapar ett lugn medan en stressig miljö skapar stress. En lågaffektiv miljö går att skapa på förskolan genom en del olika åtgärder vilket till exempel kan vara att minska ljudnivån med olika hjälpmedel, dela upp rum samt skapa mindre grupper i gruppen (Hejlskov Elvén & Edfelt, 2017).

Hejlskov Elvén och Edfelt (2017) problematiserar sunt förnuft och lyfter fram att det är ett begrepp de vill få bort eftersom de anser att de inte hör hemma i en professionell verksamhet som förskolan. Sunt förnuft beskrivs ofta som någon form av allmän kunskap som alla har utan utbildning. Författarna anser att det är bristande respekt för personalen att använda begreppet i förskolan, vilket politiker men också föräldrar ibland gör. Skulle det räcka att ha sunt förnuft för att hantera konflikter i förskolan kunde vi sluta utbilda oss till förskollärare och barnskötare. Hejlskov Elvén och Edfelt (2017) lyfter fram vikten av att det krävs utbildning och kompetens samt ett gemensamt förhållningssätt att hantera konflikter i förskolan, det räcker inte att ha ett sunt förnuft.

4.2.4 Medling

Ytterligare ett sätt att hantera konflikter kan vara genom medling. Enligt Wahlström och Carlsson (1996) är detta en process som innefattar en tredje part som agerar som medlare. Den tredje parten ingriper i konflikten och har som uppgift att stötta och vägleda de involverade mot att komma fram till en gemensam problemlösning. Som medlare bör man vara lyhörd, bekräftande och neutral i andras konflikter. Detta för att å ena sidan bidra till att de involverades perspektiv lyfts, å andra sidan för att uppmärksamma det egentliga problemet. Författarna hävdar att medlingsprocessen kan beskrivas utifrån fyra steg. I det första steget tar medlaren reda på vad som är själva problemet. Här blir det viktigt att skilja på känslor och värderingar från vad som egentligen har hänt. I det andra steget ställer medlaren frågor som exempel "Vad kände du?" och "Vad tänkte du?", här är syftet att låta de involverade ge uttryck för sina känslor och tankar. Medlaren ska uppmuntra parterna till att utgå från sig själva, så att de får möjlighet att få syn på sitt egna beteende och känslor. Det tredje steget i processen syftar till att låta de involverade fundera över vad de individuellt anser är en möjlig lösning till konflikten. I det sista steget ser man över vad som möjligtvis kan göras för att lösa konflikten på ett sådant sätt att alla parter blir nöjda.

Kostiainen (2015) beskriver hur medling ofta ändrar de involverades uppfattning om konflikten och hur de samspelar med varandra. Medling bidrar till att få tillbaka känslan av värde och styrka hos de involverade men också förmågan att hantera problem. Medling ses dock trots de positiva egenskaperna som en ganska okänd metod i Sverige, men användningen av medling har ökat de senaste åren (Kostiainen, 2015).

Ekstam (2007) beskriver medling utifrån hur en medlare inte ska agera vid en konflikt. Det är inte meningen att medlaren ska avgöra vad som är rätt eller fel genom att agera som en domare och det är inte heller att värdera de inblandades olika argument i konflikten. Ekstam (2007) skriver också att en medlare inte ska vara anklagande eller försvarande gentemot den ena parten utan då har man tappat sin roll som medlare och anser vara delaktig i konflikten istället. För att agera som medlare är det viktigt att vara neutral för att kunna hjälpa till i konflikten på bästa sätt.

Författaren beskriver tre uppgifter som en medlare har: 1. Fungera som en *katalysator* genom att gå in med nya ögon och se vad som händer med ett neutralt förhållningssätt och hjälpa de inblandade att tolka vad som sker. 2. Vara *metodansvarig*, vilket menas att dels ha en metodik för hur de i konflikten ska hantera sin motsättningen men också ha en medveten strategi. Meningen är inte att styra de inblandade utan att styra konfliktprocessen. 3. Den sista uppgiften är att fungera som *container* vilket betyder att genom ett positivt sätt och genom

ork lyfta fram den spänning som "ligger i luften" men även de känslor som är mellan parterna (Ekstam, 2007).

Under våra observationer kan medling bli synligt och i samtal med pedagogerna kan även deras tankesätt om hur stor del barnen själva ges i att hantera sina egna konflikter. Därför blir medling ett viktigt begrepp för vårt resultat och analys.

4.2.5 Relationskompetens

Juul och Jensen (2003, s. 124) beskriver relationskompetens som pedagogens "*förmåga att "se" det enskilda barnet på dess egna premisser och anpassa sitt eget beteende efter detta*". Utifrån vår studie blir den kompetensen relevant i och med att pedagogernas agerande är i fokus.

I en relation mellan barn och vuxen i förskolan har den vuxna stort ansvar. Det handlar om värderingar, kommunikation, tillit, normer och framförallt respekt. Juul och Jensen (2003) lyfter hur barn – vuxen relationen har förändrats över tid, från att barnen har fruktat de vuxnas agerande i form av att den vuxne har varit den med mest erfarenhet och därför vet bäst. Till att gå mer mot en genuint respektfull relation där båda parter ömsesidigt lyssnar till varandra men med en fortsatt givet ansvar hos den vuxna, dock på ett mer respektfullt sätt. Det som blir relevant för studien är huruvida pedagogerna använder sin relationskompetens i konflikthantering för att möta barnen respektfullt samt se möjlighet för lärtillfällen. Där menar även Juul och Jensen (2003), att om relationer bygger på respekt får barnen en möjlighet att lära sig respektera andra ömsesidigt och inte enbart utifrån en makt som någon besitter.

I relationer mellan människor, alltså interpersonella relationer lyfter Juul och Jensen (2003) hur viktigt det är med konflikter. I en konflikt kan båda sidor lära sig saker om dem själva men också om den andra vilket isåfall kräver en dialog mellan de inblandade. En pedagogs agerande i konflikter kan bero på en rad olika saker, vilket är viktigt för studien att ha i åtanke. Ett agerande som Juul och Jensen (2003) skriver om är att pedagogen avgör om konflikten är av den art att det kräver en vuxens stöttning i medling eller dialog då relationen mellan de inblandade är för destruktiv och kan påverka barnen på djupet. I en sådan situation kan pedagogen ta i tillfälle att förmedla lärande till barnen och på så sätt se konflikter som något viktigt och lärorikt. Det är ett lärande som kan gynna en hel barngrupp. Det handlar återigen om att dialogen måste ske med respekt genom handling, inte genom ord (Juul & Jensen, 2003).

4.2.6 Barnsyn

Johansson (2011) beskriver barnsyn som det sätt vi väljer att se, förhålla oss till samt möter ett barn, vilket blir relevant för studien eftersom vi vill undersöka hur pedagoger agerar vid barns konflikter. Vår studie kan få syn på hur en pedagog möter barn som sedan kan kopplas till de olika barnsyner som Johansson tagit fram. Det behöver inte alltid vara medvetet agerande utan kan ske omedvetet men handlar i grunden om respekt.

Johansson (2011) lyfter 3 olika synsätt där det första handlar om att se barn som medmänniskor. Barnet anses kunna ta eget ansvar och barnets erfarenheter är viktiga.

Pedagoger ska försöka ta barnets perspektiv och med hjälp av kommunikation försöka förstå barnets situation. Vid konflikt kan pedagogens agerande avspegla en barnsyn av att se barn som medmänniska om det till exempel väljer att lyssna och försöka förstå barnen, visa respekt men även lita på barnens förmågor och ge dem inflytande samt kontroll vid lösningen av situationen.

Det andra synsättet är att vuxna vet bättre vilket ger barn en viss rätt till egen vilja men det sker då utifrån vuxnas ramar. Barnet underordnas och de vuxna tar en maktposition där barnet förväntas lära sig de saker som de vuxna bestämt är de rätta. Konflikthantering med en barnsyn av att vuxna vet bättre kan visa sig genom att barnen inte blir lyssnade till utan att den vuxna redan bestämt hur konflikten ska lösas eftersom pedagogen utgår från sitt eget perspektiv.

Tredje och sista synen är att barn anses vara irrationella vilket betyder att de vuxna ser barns agerande som negativa och det fokuseras på vad barn saknar. Pedagoger försöker inte förstå barnet och tycker enbart barnets agerande baseras på att testa gränser. I konflikthantering med negationer och fokus på vad barnen inte kan visar sig förmodligen ett ointresse för hanteringen av konflikten samt att pedagogen inte ser situationen som ett lärtillfälle (Johansson, 2011).

Det som händer och sker i den pedagogiska situationen i förskolan avspeglas i vilken barnsyn den enskilde pedagogen samt hela arbetslaget har i både ord och handling. Barnsyn blir konkret i de mer eller mindre medvetna handlingar från pedagogen och är på så sätt inte bara något som uttalas i ord. Bjervås (2003) poängterar därav vikten att varje pedagog medvetet tänker över sin barnsyn och dess verkliga uttryck.

4.2.7 Sociala berättelser

Sociala berättelser också kända som "ritprata" är en metod som går att använda vid konflikthantering. Metoden handlar om att pedagogen och barnet tillsammans ritat upp en berättelse om en konflikt som tidigare hänt. Berättelsen kan sen användas som underlag att tillsammans med barnet diskutera vad som hände. Genom att använda sig av sociala berättelser kan det avdramatisera konflikten för de inblandade och de handlar inte längre om dem, utan om figurerna som är ritade på pappret. Sociala berättelser kan också ritas på förhand av en pedagog och användas som förebyggande hjälpmedel. Utifrån ett stöd med hjälp av bilder kan det bli tydligare för de barn som har svårt att förstå vad som händer i sociala sammanhang (Gerland, 2015).

Lundqvist (2007) beskriver att en social berättelse består av en kort berättelse som fungerar för att ge en ökad social förståelse för en speciell situation eller ett begrepp. Berättelsen synliggör frågor som vad händer och varför det händer genom text och bild. Ett exempel på en möjlig lösning ska också finnas med i berättelsen till hur man kan göra i den eventuella konflikten som ritats. Det som blir fokuset i en social berättelse är en beskrivning om hur man kan göra i en vald situation samt varför man ska göra så. Lundqvist (2007) påpekar också att sociala berättelser alltid är personliga det vill säga att de går inte att använda en och samma berättelse för flera barn.

4.3 Sammanfattande begreppsapparat

I detta stycke presenteras de olika begreppen/strategier utifrån vårt observationsschema som vi har tagit fram ur den tidigare forskningen (Se bilaga 9.1).

Problemlösning med barn: Pedagogin inleder konflikthanteringsprocessen med att fråga barnen vad som har hänt, vidare bekräftar pedagogin de känslor och intentioner barnen ger uttryck för. Med hänsyn till vad barnen säger avslutar pedagogin processen med att ge barnen möjliga förslag på åtgärd.

Barncentrerad medling: Pedagogin ställer frågor för att ta reda på vad som hänt samt bekräftar barnens känslor och intentioner. Fortsättningsvis ställer pedagogin följdfrågor för att också uppmärksamma de involverade på varandras perspektiv, tankar och känslor. Avslutningsvis uppmuntrar pedagogin barnen till att själva komma överens om en lösning på konflikten.

God moral: Pedagogens fokus föreligger i att förmedla och uppmärksamma barnen på normer/regler. Dialogen bli nyckeln till att få barnen att reflektera över sitt och andras perspektiv samt komma fram till en gemensam lösning.

Sätta gränser: Pedagogin sätter gränser utan att förklara varför för barnen. Barnen bemöts med konsekvenser och hot för beteenden som inte följer de normer och regler som råder i verksamheten.

Problemlösning för barn: Pedagogin löser konflikten för barnen. Fokuset i detta förhållningssätt föreligger i att bevara en lugn stämning och lösa konflikten för barnen. Pedagogin agerar genom att diskret försöka avleda barnen från den pågående situationen.

Lärarcentrerad medling: Utan att fråga vad som hänt eller ta hänsyn till barnens egna tankar och känslor tar pedagogin initiativ till att sätta ord på händelsen. Pedagogin är den som ger barnen förslag på lösningar.

Högmaktstrategi: Agerandet sker utan en tanke på situation, de involverade eller att lösa konflikten utan enbart skapa ordning.

Stopp: Pedagogin inleder konflikthanteringsprocessen genom att fysiskt stoppa konflikten för att i efterhand bearbeta konflikter med barnen.

Ropa: Pedagogin ger ifrån ett ljud eller ropar barnet/barnens namn för att fånga barnens uppmärksamhet och få stopp på pågående konflikt.

5 Metod och genomförande

I följande del kommer vi att presentera hur studien är genomförd, val av metod samt etiska aspekter som vi har berört.

5.1 Analysmetod

Studien bygger på en kvalitativ ansats med kvantitativa inslag. Den kvalitativa ansatsen används för att komma närmare faktiska handlingssätt samt tankar och värderingar. Eriksson Barajas, Forsberg och Wengström (2013) hävdar att den kvalitativa metoden gör det möjligt att tolka och skapa mening samt en förståelse av människans personliga intryck av sin omvärld. Den kvantitativa ansatsen tillämpades för att få en överblick av hur många konflikter som skedde samt uppdelning av vad för strategier som användes.

Vad som skiljer en kvalitativ metod från en kvantitativ metod är de olika sätten som används för att samla in och analysera data samt forskarens roll i studien. Den kvalitativa metoden grundar sig i bland annat observationer och intervjuer och syftar till att ta fasta på exempelvis händelser och tankar. Den kvantitativa metoden handlar om att fånga statistiska data, det vill säga sånt som går att räkna (Svensson & Ahrne, 2015).

5.2 Observation och samtal

I början av studiens gång tänkte vi enbart intervjua pedagogerna men eftersom intresse låg i att fånga konkreta situationer i praktiken valdes därför observationer. Efter observationerna valdes ändå att tillföra samtal med berörda pedagoger för att ta tillvara på deras egna syn på sitt agerande.

Vi har valt observation och samtal som metod för att få en tydligare bild av hur pedagoger förhåller sig i hantering av barns konflikter. Att observera innebär att man som forskare iakttar och på något sätt dokumenterar det som bedöms meningsfullt i en situation. En observation kan beskrivas utifrån olika dimensioner. Bland annat som öppen kontra dold och passiv kontra delaktig (Lalander, 2015). Observationer som gjorts i studien kan karaktäriseras som öppna i samband med att deltagarna informerats om studiens avsikt och godkänt vår närvaro i deras verksamhet. I enlighet med Bjørndal (2018) kan en öppen observation även benämnas som observation av första ordning. Vidare medverkade vi som passiva observatörer eftersom vårt främsta fokus låg i att observera. En annan anledning till en passiv observation var för att i så liten utsträckning som möjligt påverka de involverade, miljön eller de situationer som pågick. I en dold observation infiltrerar forskaren en miljö och intar en ny identitet under studiens gång. Vad som kan orsaka problem i användandet av metoden är de forskningsetiska regler som råder. Tydliga exempel är de krav som ställs på att de som studeras har rätt till information om studien samt att deltagarna behöver lämna sitt godkännande till medverkan (Lalander, 2015; Bjørndal 2018).

Det som krävs för att få en förståelse för vad andra tycker och känner är en dialog, ett samtal. Vi har därför valt att samtala med berörda pedagoger under och efter våra observationer. Bjørndal (2005) presenterar olika grader av struktur i ett samtal/intervju. I studien ansågs begreppet samtal mer relevant för att det är en form som författaren hävdar inte är lika

formell som en intervju. I ett samtal har ett mindre förarbete gjorts och fokus hamnar istället på ett öppet samtal där riktningen kan ta nya vägar beroende på vad för information som framgår. Avsikten är att i samtal med de berörda få fram information som kan möjliggöra en fördjupad förståelse för pedagogernas agerande.

Genom att kombinera observationer med samtal blir det möjligt att redogöra för ett fenomen ur olika perspektiv. I studien blir både forskarens och de som studeras perspektiv belysta. I både observationer och intervjuer kan man stöta på problem med att förstå/tolka det man har iakttagit i observationer eller fått till sig i samtal. Därav kan metoderna komplettera varandra och skapa samband som gör det lättare att förstå samt förklara ett fenomen. För studien innebär kombinationen att både pedagogernas agerande i praktiken och deras reflektioner över sitt agerandet i konfliktsituationerna kan lyftas (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015).

5.3 Avgränsning och Urval

Vi kontaktade en förskola som en av oss hade haft kontakt med tidigare. Kontakten gjordes via mail med en pedagog som bekräftade att vi var välkomna till dem. Observationerna gjordes på en kommunal förskola utanför Göteborg. Observationerna utfördes på tre olika avdelningar under två dagar och även ute på gården där flera avdelningar närvarade. Barnen på förskolan är i åldrarna 1-5 år. Det arbetar tre pedagoger på vardera avdelning. Samtliga pedagoger observerades på avdelningarna och vi valde att inte dela upp utifrån yrkesroller. Därmed benämns personalen som pedagoger i vår studie för att belysa att deras titel inte är av intresse.

Vid varje observationstillfälle delade vi upp oss på avdelningarna för att få ett så brett och varierat resultat av empirin som möjligt. Vi presenterade oss för personal samt barn och klargjorde att vi i våra observationer inte var intresserade av vem som gjorde vad utan att vi enbart ville få syn på hur agerande från pedagoger ser ut i verksamheten.

Samtalen utfördes både löpande under båda observationerna och individuellt med en pedagog per avdelning. Samtliga pedagoger som har deltagit i samtalen har vi givit fiktiva namn för att avidentifiera personerna.

5.4 Datainsamling

Det första observationstillfället pågick mellan 9.00 - 13.00, med 30 minuters paus eftersom vi inte observerade under lunchen som ägde rum mellan 11.30-12.00. Det andra observationstillfället gjordes veckan efter och varade inom samma tidsram som föregående observationstillfälle. Sammanlagt lades 7 timmar på att observera i barngruppen. I de löpande samtalen under observationernas gång använde vi oss av frågor som till exempel "Varför valde du att gå in i konflikten vid just det tillfället?" eller "Varför agerade du som du gjorde?". Efter våra observationer dag två mellan ca. 13.00- 14.00 ägnades tiden till att samtala med de tre pedagogerna. I dessa samtal hade vi våra frågeställningar som underlag där frågor exempelvis formulerats på följande sätt: "Agerar ni på önskat sätt?", "Vad hindrar ett önskat agerande?" och "Hur ser ni på konfliktsituationer som lärtillfälle?". I en öppen dialog gavs pedagogerna frihet att beskriva sina agerande och tankar utifrån vad de själva

anser relevant. Samtalen resulterade i att vi lyckades samla material som berör pedagogernas tankar och reflektioner över hur de agerar samt bakomliggande orsaker till agerandet.

I våra observationer har vi använt oss av ett observationsschema som vi själva designat (se bilaga 9.1). Vi har kopierat upp ett stort antal scheman och gjort var sitt häfte där ett schema motsvarar en konfliktsituation. I schemat har vi noterat det som bäst stämde överens med situationen genom att vi gjorde en ring runt det agerandet. Schemat är konstruerat på ett sådant sätt att den är relaterad till den tidigare forskning och de teorier vi har utgått från. Anledningen till att vi valt att använda observationsschema är att vi å ena sidan på ett enklare sätt vill kunna identifiera vad det vi observerat och på ett tydligt sätt förhålla oss till det vi vill studera. Å andra sidan valdes schemat för att inte behöva ägna tid åt att anteckna allt. Svensson & Ahrne (2015) poängterar att forskarens skrivande kan upplevas som störande för de som observeras.

5.5 Validitet, reliabilitet och generaliseringsbarhet

Roos (2014) beskriver hur viktigt det är att välja en passande metod för att undersöka det ämne och syfte som valts att studera, vilket handlar om validitet. Det syftar till att undersöka vad som faktiskt är centralt i frågeställningarna. Vi anser att validiteten i vår studie är relativt hög eftersom vår valda metod ger oss svar på studiens frågeställningar. Genom observation blir pedagogernas förhållningssätt möjligt att studera vilket kan ge svar på två av våra frågeställningar. Den tredje frågan kräver pedagogernas tankar och åsikter vilket gör att vi väljer att komplettera vår observation med samtal tillsammans med berörda pedagoger därav blir validiteten förhållandevis hög även här.

I en kvalitativ studie är forskaren i nära förbindelse med de människor som studeras. Forskarens närvaro och den information de som ska observeras får angående studien är två faktorer som bidrar till att påverka deltagarna (Bjørndal, 2018). Att behöva bli iakttagen kan för många upplevas som jobbigt och kan vidare påverka vårt beteende. I studien är det möjligt att pedagoger kanske på grund av stress eller nervositet agerat på ett sätt som vanligt inte förekommer. Det kan även vara så att berörda känt press på prestation och därav handlat på ett visst sätt. Forskarens påverkan på de som medverkar kan med ett begrepp benämnas som forskareffekten (Lalander, 2015). Vi fick uppfattningen av att en del pedagoger kände sig påverkade av vår närvaro eftersom att vi upplevde dessa som nervösa och andra kändes oberörda.

Trovärdigheten i vår studie, alltså reliabilitet (Roos, 2014) anser vi är någorlunda hög på grund av att det används ett specifikt schema som gör att även andra kan utgå ifrån det under egna observationer. Schemats rubriker har tagits fram via den tidigare forskning vi funnit, vilket gjorde det enklare att hålla oss inom ramarna för vårt undersökningssyfte. Vid en konflikt som uppstod mellan yngre barn som inte hade det verbala språket upptäckte vi en svaghet i vårt schema eftersom detta agerandet inte fanns med. Pedagoger ingrep men hade inte uppfattat vad konflikten handlade om och agerade genom att omsorgsfullt krama de gråtande barnen. Därmed kan trovärdigheten minska på grund av att denna strategin inte fanns med i schemat. Det som också kan sänka reliabiliteten är mängden data som samlas in under observationer. I studien har 7 timmar lagts på observation och det kan anses som relativt lite data för att få ett övergripande resultat.

Ytterligare ett problem som uppstod var att vi efter observationerna upptäckte att stoppstrategin och högmaktstrategin var identiska när det kom till hur pedagogerna agerade. Detta löste vi genom att låta högmaktstrategin innefatta situationer där pedagogen enbart utövar makt. Stoppstrategin representerar situationer där pedagogen inleder konflikthanteringen genom att stoppa konflikten för att därefter ta till annan strategi eller förhållningssätt som gör det möjligt att i efterhand bearbeta konflikten.

Svensson och Ahrne (2015) skriver att en kritik mot kvalitativ forskning ofta är att det inte går att generalisera och likaså i vårt fall. Eftersom vi enbart väljer att studera en förskola går det ej att generalisera att det sker överlag. Däremot skulle vår studie kunna vara aktuell på andra förskolor då konflikthantering är något som sker i alla förskolor och en kompetens i konflikthantering utvecklas hela tiden i och med att det sker nya situationer (Alvestad, 2015). Den valda förskolan är kommunal utan någon specifikt pedagogisk inriktning vilket ökar sannolikheten att studiens resultat även kan bli synligt på andra förskolor.

Under observationerna uppstod det fler konflikter än de vi har noterat men det var konflikter där pedagogernas agerande uteblev på grund av att de inte var i närheten och kunde uppfatta vad som hände.

5.6 Etiska aspekter

Eftersom vi valde att enbart observera pedagogerna så har vi i samråd med vår handledare och kursansvariga i denna kurs fått information att medgivande från föräldrarna inte behövdes. Vi valde ändå att be pedagogerna informera föräldrarna men också barnen om att vi skulle komma under några dagar och utföra observationer i verksamheten. Löfdahl (2014) redogör för vikten av informationskrav vilket handlar om att informera de inblandade om undersökningen och att de ska ge sitt samtycke att delta, men att de också kan avbryta sitt deltagande när som helst under observationstillfället. Vi informerade pedagogerna om studien och fick därefter deras samtycke till att observera deras agerande.

Ett etiskt övervägande har också gjorts genom att vi har förklarat för de berörda pedagogerna att vi enbart är intresserade av vilka/vilket förhållningssätt de använder sig av i konflikthanteringen och inte kommer lägga vikt vid att göra andra bedömningar i deras agerande.

Genom att vi observerat pedagoger i verksamheten så har vi tittat närmare på den etiska hänsynen emot dessa och har då närmat oss den inre zonen som Bjørndal (2005) talar om. Författaren beskriver genom att ta ställning till den etiska hänsynen så visar den som observerar respekt för den enskildes integritet, den så kallade inre zon som människor har rätt att bestämma själv över. Han skriver också att det är viktigt att försöka se när man närmar sig denna gräns därför att den är olika för alla människor. Eftersom vi har observerat situationer i förskolan som kan uppfattas som känsliga krävdes det att vi som observatörer var vaksamma och lyhörda för hur vi skulle förhålla oss till situationerna. Det fanns ett tillfälle när det krävdes att vi backade ur för att inte utnyttja de inblandades sårbarhet för vårt forskningssyfte. Vi ansåg att vår närvaro vid en omsorgssituation där det uppstod en konflikt gjorde det känsligt för de inblandade. Vi valde därför att inte observera den situationen.

6 Resultatredovisning

I denna del presenteras den empiri som studien grundar sig på. Resultatdelen inleds med en sammanställning över vad som blivit synligt i observationerna. Genom observationer har vi kunnat identifiera vilka förhållningssätt och strategier som pedagoger använder sig av i konflikthantering samt om konfliktsituationerna används som lärtillfälle. Avslutningsvis lyfts det som framkommit i samtal med de involverade.

6.1 Observationer

Totalt dokumenterades 76 konflikter. I 73 konfliktsituationer ingriper pedagogen omedelbart för att på ett eller annat sätt häva konflikten. I 1 fall avvaktar pedagogen för att sedan ingripa genom att förmedla god moral. Vid 2 tillfällen ser pedagogerna en konflikt men väljer att undvika helt. Sammanfattat agerar pedagogerna i 74 av 76 konfliktsituationer. I tabell 1 nedan redovisas de 53 tillfällen som observerats där konflikten användes som lärtillfälle. I tabell 2 redovisas de 21 tillfällen då konflikten inte användes som lärtillfälle.

Förhållningssätt/ Strategier	Antal tillfällen	Lärandemål			
		<i>Empati</i>	<i>Att lyssna</i>	<i>Dialog</i>	<i>Kommunikation</i>
<i>Problemlösning med barn</i>	18	<i>Ja</i>	<i>Ja</i>	<i>Nej</i>	<i>Ja</i>
<i>Barncentrerad medling</i>	20	<i>Ja</i>	<i>Ja</i>	<i>Nej</i>	<i>Ja</i>
<i>God moral</i>	10	<i>Ja</i>	<i>Nej</i>	<i>Ja</i>	<i>Nej</i>
<i>Stopp</i>	3	<i>Ja</i>	<i>Ja</i>	<i>Nej</i>	<i>Ja</i>
<i>Ropa</i>	2	<i>Ja</i>	<i>Ja</i>	<i>Nej</i>	<i>Ja</i>
Summa:	53				

Tabell 1. Förhållningssätt och strategier med lärtillfällen

I 18 konfliktsituationer agerade pedagoger genom problemlösning med barn. Vid dessa tillfällen gick pedagogen in i barns oenigheter och frågade vad som hänt. De involverade fick i tur och ordning dela sin syn på saken medan de andra lyssnade. Pedagogen lyssnade in alla barnen samtidigt och bekräftade deras tankar samt förklaringar. När alla perspektiv var belysta avrundade pedagogen genom att låta barnens utlåtande bli underlag för förslag på möjliga lösningar på deras konflikt.

Vid 20 tillfällen användes barncentrerad medling. Pedagogerna påbörjade konflikthanteringen med att fråga vad som hänt, barnen fick en i taget berätta sin version medan resterande lyssnade. Pedagogerna fortsatte processen genom att ställa följdfrågor som exempel "Hur tänkte du då?" och "Hur kände du?". Vidare bad pedagogerna barnen komma med potentiella lösningar, förslag diskuterades tills dess att barnen enats om en.

Förhållningssättet att förmedla god moral användes 10 gånger. Pedagogen gick in i konflikten och uppmärksammade de involverade på normer och regler som gäller i deras verksamhet. Pedagogen kunde exempelvis säga "Här slåss vi inte, vi är snälla mot varandra". Pedagogen fortsatte processen genom att ställa frågor som exempel "Är man snäll mot sin kompis om man slåss?". Beroende på barnens svar fortsatte pedagogerna samtalen med ytterligare fler frågor. En dialog uppstod där de involverade gemensamt diskuterade situationen och gemensamt kom fram till en lösning.

Vid 3 tillfällen använde pedagogerna Stoppstrategin som inledande metod i konflikthanteringsprocessen. Pedagogen ingriper genom att till exempel separera barnen för att i efterhand bearbeta konflikter med barnen. Vid 2 av 3 tillfällen blev problemlösning för barnen aktuell och vid 1 tillfälle förmedlades god moral.

I 2 fall använde pedagogerna Ropa som inledande strategi för att sedan följa upp konflikthanteringsprocessen. Pedagogerna inledde med att först ropades "Hej" eller något barns namn för att fånga barnens/barnets uppmärksamhet. För att sedan ta till barncentrerad medling som uppföljning i syfte att bearbeta konflikterna.

I samtliga av ovanstående strategier och förhållningssätt blev det synligt att pedagogerna tog tillvara på konflikterna som lärtillfällen. När pedagoger agerade genom problemlösning med barn och barncentrerad medling framträdde framför allt kommunikation, empati och att lyssna som lärandemål. I konflikter där pedagogerna förmedlade god moral framträdde dialog och empati som lärandemål.

Förhållningssätt/strategier	Antal tillfällen
<i>Sätta gränser</i>	2
<i>Problemlösning för barn</i>	5
<i>Lärarcentrerad medling</i>	5
<i>Högmaktstrategi</i>	6
<i>Ropa</i>	3
Summa:	21

Tabell 2. Förhållningssätt och strategier utan lärtillfälle

Förhållningssättet att sätta gränser användes vid 2 tillfällen. Pedagogerna ingrep genom gränssättning. Tillsägelseerna innehöll hot och konsekvenser, "Gör du så igen får du gå ut härifrån" och "Om du inte kan vara med här går vi tillbaka till avdelningen".

Problemlösning för barn användes i 5 fall. Vid dessa tillfällen ingrep pedagogerna genom att lösa barnens konflikter åt dom, vilket kunde innebära att pedagogerna exempelvis tog med sig ett av de involverade barnen ut ur rummet samtidigt som hon sade "Följ med mig så ska vi se om vi kan hitta något annat du kan göra". Ett annat exempel på problemlösning för barn var då en pedagog löste barnens konflikt genom att säga "Där kan du inte sätta dig, kom här och sätt dig i mitt knä istället" samtidigt som pedagogen tog i barnet och ledde barnet mot sitt knä.

Lärarcentrerad medling blev synlig vid 5 tillfällen. Pedagogerna medlar på egna initiativ med barnen. När denna metod togs till agerade pedagogerna genom att gå in i konflikten och exempelvis "Nu tar jag pusslet eftersom att ni bråkar om det" eller "Jag känner inte att ni behöver sitta så nära varandra, backa lite".

Högmaktstrategi tillämpades i 6 konfliktsituationer. Pedagogerna använde sin fysiska kraft till att lyfta bort ett barn från situationen eller be ett barn lämna platsen.

Vid 3 tillfällen använde pedagogerna enbart Ropa som metod för att stoppa konflikten. Likt beskrivningen av användandet av Ropastrategin ovan gav pedagogen ifrån sig ett ljud eller ropade barnens namn för att häva konflikten.

I samband med användandet av ovanstående förhållningssätt och strategier blev det märkbart att pedagogerna inte tog fasta på lärande i situationerna.

6.2 Samtalen med pedagogerna

6.2.1 Lärtillfällen och relationer

I samtal med pedagogerna svarade samtliga att varje konfliktsituation bör ses som ett lärtillfälle men på olika sätt. De lyfte särskilt hur viktigt det är med relationen till barnen och att värna om den. Relationen anser de är något som arbetas med hela tiden så som under samtal vid matbordet, i leken, under planerad undervisning och övergångar i hallsituationen. Dock förklarade Kristina att i grunden handlar det om att en pedagog måste ha ett intresse för barnens tankar och deras liv men också visa det genom att möta barnen där de är. En annan viktig aspekt som belyses var att ge barnen de rätta verktygen för att reda ut en konfliktsituation i leken och på så sätt skydda leken och värna om barnens relationer till varandra. Pedagogerna menar att barnens lek inte ska behöva avslutas på ett negativt sätt som kan skada deras relationer till varandra utan istället försöka lösa situationen själva, med rätt verktyg och ta hjälp av en vuxen vid behov. Pedagogerna poängterade också vikten av att ställa frågor till barnen, framför allt hur-frågor och vara genuint intresserad om vad som hänt. På så sätt menar de att barnen ges möjlighet att reflektera över det som hänt och kanske ta lärdom av situationen. Det är också viktigt att alla kommer till tals och får sätta ord på vad de känner eftersom pedagogerna anser att det är en kompetens som barnen behöver lära sig. I

och med att alla ska få berätta övar också barnen på att lyssna vilket vidare är en betydelsefull egenskap som barnen ska ges möjlighet att ta till sig. I dessa dialoger ges barnen samtidigt en möjlighet att öva på att kompromissa, vilket barnen tycks behöva öva på för det är något som krävs av alla inblandade i verksamheten, menar Kristina.

Kristina nämner begreppet relationsbank och förklarar att det är viktigt att skapa goda relationer till varje barn. Hon förklarar det som en bank där övervägande goda ageranden ligger till grund för en god relation och som senare kan dras nytta av vid en konfliktsituation. Kristina nämner även att de använder sig av sociala berättelser för att göra en konflikt till ett lärtillfälle som barnet kan ha nytta av vid senare tillfällen.

6.2.2 Barnsyn

Samtliga pedagoger på förskolan påpekade också hur viktigt det är att vi vuxna bekräftar barnets känslor och ser till att relationen mellan barnen kvarstår. Alla pedagoger vi samtalade med lyfte att en gemensam barnsyn är grundläggande i ett arbetslag och krävs för att det ska vara en bra atmosfär. Ett av arbetslagen som observerades beskrev att de arbetat tillsammans under många år vilket de kunnat göra för att de har samma barnsyn och en tillit till varandra som innebär att de inte behöver fundera på hur de andra pedagogerna löser konflikter. De säger även att en gemensam barnsyn gör att barngruppen får svårare att testa gränserna på varje pedagog eftersom de är sammansvetsade.

I samtalen uppkom även vad som kan hindra ett önskat agerande. Emma nämnde att det ofta beror på stressen som råder i verksamheten. Storleken på barngruppen har en stor betydelse och antalet barn gör det svårare att hinna med ett önskvärt agerande. Emma tog också upp att en åtskild barnsyn i ett arbetslag kan göra det problematiskt. Det tycker hon eftersom det kan sända olika signaler till barnen om alla pedagoger agerar utifrån egna regler och synsätt. Utifrån detta så hämmas en harmoni i barngruppen för att barnen blir osäkra på vad som förväntas av dem.

6.2.3 Förhållningssätt

Lågaffektivt bemötande var också något som togs upp i samtalet och Kristina berättade om hur förhållningssättet har använts under längre tid men det var först vid ett besök av en specialpedagog som beteendet blev förklarat och benämnt. Ett annat ämne som nämndes var att pedagogens lugn speglar atmosfären i barngruppen och främjar att barnen också tar efter personalens känsla.

Konflikthantering under utbildningen var något som blev synligt under vårt samtal. Kristina hade arbetat länge i förskolans verksamhet och senare utbildat sig till förskollärare och ansåg att det inte fanns tillräckligt med undervisning om konflikthantering i utbildningen. Hon påstod att sunt förnuft är bra men inte tillräckligt för att kunna ta tillvara på konfliktsituationer som lärtillfällen. Istället hävdar hon att det krävs arbetslivserfarenhet samt kunskap och en gemensam barnsyn i arbetslaget.

6.2.4 Ålder

Eftersom vi har gjort observationerna på olika avdelningar med varierande åldrar så frågade vi pedagogerna om de ansåg att de agerar annorlunda beroende på vilken ålder barnen har. Vi fick här olika svar där en del ansåg att det inte var någon skillnad medan andra tyckte att det är skillnad. Varför de såg skillnader berodde på språket, eftersom de yngre barnen inte kan berätta vad som hänt om man som pedagog missat vad som startade konflikten. När det är äldre barn så går det oftast att fråga dem och därigenom hitta en lösning. Kristina nämnde att arbetet med yngre barn handlar om närvaro på golvet för att på bästa sätt kunna hjälpa barnen vid eventuella konfliktsituationer. I samtal med Bella ute på gården fick vi till oss att de ofta låter barnen försöka lösa sina konflikter själva. Hon lyfte att det handlar om barnens ålder och vilket behov av stöttning de behöver men att pedagogerna försöker ge barnen möjlighet att reda ut sina konflikter på egen hand. I dessa fall säger Bella att hon avvaktar eller undviker men finns nära för att kunna stötta barnen om det behövs.

7 Slutdiskussion

Utifrån pedagogernas agerande visade sig ett lärtillfälle i 53 av 76 konfliktsituationer. Samtliga lärtillfällen såg olika ut beroende på vilket förhållningssätt pedagogerna valde att använda sig av. De olika förhållningssätten som pedagogerna använde sig av kan vi koppla till de teorier och strategier vi redogjort för under det teoretiska avsnittet och till den tidigare forskningen. Nedan besvaras följande frågeställningar: Vilka förhållningssätt är vanligast att pedagogerna använder när det uppstår konflikter mellan barn i den fria leken? I vilken utsträckning använder pedagogerna konfliktsituationerna som lärtillfällen? Hur reflekterar pedagogerna över de förhållningssätt de använder sig av vid konflikthantering?

7.1 Lärtillfällen i konfliktsituationerna

Barncentrerad medling var de förhållningssättet som visade sig användas i flest fall (20 av 76). Förhållningssättet utövades enligt den beskrivning Wahlström och Carlsson (1996) ger om medling. En tredje person agerar i konflikten, i dessa fall pedagogerna. Avsikten är att vägleda barnen genom processen till en gemensam lösning. Eftersom en tredje person agerar så kan detta även relateras till det tredje steget (*Hjälp*) i Cohens konfliktpyramid. Hakvoort (2015) menar att den tredje personen hjälper till att få tillbaka samtalet mellan dem. Singer och Hännikäinen (2002) påpekar att relationen mellan barnen och pedagogerna är viktig för att på bästa sätt hjälpa barnen att lösa sin konflikt. Författarna lyfter även förmågan att kunna sätta sig in i barnens livsvärld som viktig för att kunna stötta dem. Även Johansson (2011) talar om att involvera sig med barnen utifrån begreppet barnsyn vilket också går att koppla med barncentrerad medling. Johansson (2011) skriver att genom kommunikationen kan vi försöka förstå barnets situation. Eftersom ett förhållningssätt i form av medling var de vanligaste i våra observationer så kan detta relateras till vad Kostiaainen (2015) lyfter, att medling har ökat det senare åren i Sverige.

Problemlösning med barn användes nästan lika många gånger (18 av 76) som föregående förhållningssätt. I detta förhållningssätt ser pedagogerna på konflikter som tillfällen för lärande, därav försvinner vikten av att veta orsaken till konfliktens uppkomst. Pedagogerna kan dock ställa frågor till barnen om vad som hänt. Genom att ta tillvara på situationen som

ett lärtillfälle blir det tänkbart att barnen erbjuds möjlighet att erövra strategier som kan hjälpa dem att lösa konflikter på egen hand. Pedagogerna ger barnen möjliga åtgärder att ta till (Gloeckler & Cassell, 2012). Detta förhållningssätt går att koppla samman med ett lågaffektivt bemötande som Hejlskov Elvén och Edfelt (2017) talar om, de nämner att pedagogerna kan ge barnen verktyg och idéer som de kan använda sig av när det uppstår konflikter vid ett annat tillfälle.

God moral förmedlades i (10 av 76) fall och hamnade därav på tredje plats. Johansson (2002) lyfter främst dialogen som ett verktyg att använda sig av i förmedlingen av god moral vilket vi kunde se i våra observationer. Pedagogerna uppmärksammade barnen på förskolans regler och normer samt belyste empati för att möjliggöra förståelse om andras känslor. Det agerandet vi observerade går i linje med läroplanen (Skolverket, 2018) i och med att förskolan ska ge barnen möjlighet att utveckla sin respekt, hänsyn, förståelse för andra människor samt alla likas värde. Johansson (2002) nämner även att i arbetet med normer och regler så vill pedagogerna i hennes studie att barnen själva ska försöka förstå vad som händer i en situation och vad som möjligtvis blev fel. Via dialog som enligt Johanssons (2002) ansågs ligga till grund för god moral ges barnen möjlighet till eget reflekterande över situationen, dock måste en pedagog finnas med som kan synliggöra de moraliska värderingar som betraktas viktiga.

Stoppstrategin blev synlig (3 av 76) gånger. Vid dessa tre gånger uppstod även ett lärtillfälle en stund efter med barnen genom dialog. Pedagogerna lät barnet först samla sig och lugna ner sig för att sedan tala om den konflikt som uppstod. När en pedagog använder sig av detta kan det kopplas till det som Hejlskov Elvén och Edfelt (2017) skriver om att det inte går att lösa någon konflikt med hjälp av konfrontation eftersom affekt smittar av sig. Vid ett lärtillfälle i samband med stopp-metoden så förmedlas lärande genom dialog vilket Johansson (2002) beskriver utifrån att barn behöver lära sig goda moraliska strategier. Hon belyser att dialog är en grundstrategi för att visa respekt gentemot varandra. Via en dialog mellan barnet och pedagogerna så sker ett lärande där de diskuterar konflikten tillsammans i efterhand och gemensamt finner möjliga lösningar att använda sig av.

När högmaktstrategin användes (6 av 76) så stoppade enbart pedagogerna konflikten och ingen diskussion efter förekom, vilket kan kopplas till makt. Bartholdsson (2008) förklarar makt som att man via handling kontrollerar andra. När pedagogerna använder högmaktstrategin kan det också ses utifrån Thornbergs (2010) samt Jordans (2006) beskrivning av maktutövning, att personen som hanterar konflikten använder sin makt för att bestämma hur det ska hanteras. Högmaktstrategin kan också relateras till det fjärde steget (Stopp) i Cohens konfliktpyramid därför att man i detta förhållningssätt ingriper och enbart stoppar en konflikt. Hakvoort (2015) skriver att denna metod oftast används när konflikten handlar om fara för de inblandade. Om det uppstår bråk i en konflikt så kan det ibland vara möjligt för pedagogerna att dela på barnen vilket Bayer et al. (1995) påvisar vid användandet av denna metod. Förhållningssättet utmärkte sig mest i de fall där pedagogerna upplevdes vara stressade.

Att som pedagog ingripa i barns konflikter genom att enbart använda sig av maktutövning kan ses som att gå emot läroplanen för förskolan som lyfter att arbetslaget ska "*stimulera barnens samspel samt hjälpa och stödja dem att bearbeta konflikter, reda ut missförstånd, kompromissa och respektera varandra.*" (Skolverket 2018, s. 13). Genom att använda sig av

sin maktposition för att häva en konflikt får inte barnen möjlighet att försöka hantera konflikten själva utan pedagogen går in och bestämmer rakt av. Eftersom högmaktstrategin kom på en fjärde plats i vårt resultat kan vi ändå dra slutsatsen om att denna metod inte brukas i alltför stor utsträckning. I samtal med pedagogerna fick vi även till oss att de oftast använder sig av detta förhållningssätt i stressade situationer eller när de gäller barns säkerhet. Men att de i efterhand försöker diskutera med barnen om vad som hände och på så vis skapa ett lärtillfälle då.

I samtliga förhållningssätt förutom stopp och högmaktsstrategi som nämns ovan förmedlas lärande mest i form av lyssna och empati vilket kan kopplas samman med vilken barnsyn pedagogerna har. I agerandet av konflikterna syntes en barnsyn där barnen blev lyssnade på, ett försök att förstå samt ett förtroende för dem. Denna barnsyn går i linje med att se barnen som medmänniskor vilket Johansson (2011) förmedlar. I samband med att pedagogerna förmedlar ett lärande genom lyssna och empati kan det också kopplas samman med relationskompetens som Juul och Jensen (2003) talar om. Författarna nämner att relationen mellan vuxna och barn har förändrats och att vi numera talar om en mer tillitsfull relation där båda parter lyssnar till varandra. Förr, menar Juul och Jensen (2003), var relationen mer att vuxna vet bäst.

Kommunikation och dialog var också läranden som förmedlades i de ageranden som ett lärtillfälle blev synligt. Johansson (2002) tar upp dialog i samband med att barn bör lära sig goda moraliska strategier som tidigare nämnt. Ett lärande utifrån dessa två begrepp kan också kopplas till *katalysator* som Ekstam (2007) nämner. Att pedagogen går in med "nya ögon" och vägleder med hjälp av en dialog mellan parterna för att få en förståelse vad som hänt.

7.2 Samtal

7.2.1 Relationskompetens

Pedagogerna tog i våra samtal upp vikten av att skapa goda relationer med barnen vilket kan kopplas till Juul och Jensens (2003) begrepp relationskompetens. Barns och vuxnas relationer har förändrats över tid och det blir synligt att pedagogerna tar ansvar för att deras relationer till barnen ska grunda sig på tillit, respekt och hänsyn. Den relationsbank som blir synlig i pedagogernas arbete visar att de använder sin kompetens för att se och möta varje enskilt barn utifrån deras behov i och med att de vårdar sin relation med varje barn (Juul & Jensen, 2003). Utifrån hur pedagogerna skapar relationer och en relationsbank visar på att deras agerande sker enligt vad som står skrivet i förskolans läroplan. Det som blir synligt är mål såsom att barns åsikter ska lyssnas till, skapa trygghet för barnet och även vara en god förebild (Skolverket, 2018). Även Singer och Hännikäinen (2002) poängterar vikten av att pedagogen skapar en god relation med barnet för på bästa sätt kunna vägleda och stötta vid konflikter. Att bygga relationer kan kopplas till nivån förebygga i Cohens konfliktpyramid där det är centralt att skapa sociala relationer och öva social kompetens (Hakvoort, 2015).

Barnens egna relationer till varandra anser pedagogerna också som viktiga. Det handlar om att vara medveten och lyhörd för när agerandet från en pedagog behövs vid en konflikt för att inte barnens relationer ska ta skada, något som även Juul och Jensen (2003) lyfter vikten av.

Att bygga relationer är mål som framförs i läroplanen (Skolverket, 2018) och därför är betydelsefullt och går i linje med hur pedagogerna på den aktuella förskolan arbetar. I konflikthanteringen får barnen, enligt pedagogerna, möjlighet att sätta ord på vad de känner och därför är det viktigt att man som pedagog lyssnar och tar till sig vad barnen säger. Vidare går det då att ställa hur-frågor som får barnet att själv reflektera över sitt och andras beteenden vilket kräver en dialog som Juul och Jensen (2003) lyfter som avgörande för att en konfliktsituation ska lösas. Johansson (2011) poängterar även att det är med hjälp av dialog som barnets situation kan förstås. Vilket även Johansson (2002) lyfter i sin studie.

7.2.2 Barnsyn

Barnsyn i arbetslaget fick stort fokus under våra samtal och pedagogerna hävdar att en gemensam barnsyn krävs för ett fungerande arbete. Johansson (2011) beskriver barnsyn som ett sätt att se och förhålla sig till barnet vilket då blir relevant i och med att pedagogerna använder sig av liknande strategier och har samma utgångspunkt. Därav blir det svårare för barnen att testa gränser eftersom pedagogerna agerar likvärdigt och det kan tolkas som att mindre konflikter sker i ett arbetslag med gemensam barnsyn. Ett av arbetslagen som nyligen börjat arbeta tillsammans hävdade att barnsynen är viktigt men att de å ena sidan först måste diskuteras och komma överens om hur konflikthanteringen ska ske på ett sammansvetsat sätt. Å andra sidan krävs det tid för att ett naturligt och gemensamt arbetssätt hos pedagogerna ska avspeglade sig på barngruppen. Bjervås (2003) lyfter vikten av att tänka över vilken barnsyn man har och att barnsynen gör sig synlig i de handlingar från pedagogerna vilket kan kopplas till att det i samtalen togs upp hur en gemensam barnsyn krävs för ett fungerande arbete.

I samtalet på gården med pedagogen Bella lyfter hon att barnen ofta ges möjlighet att lösa konflikter på egen hand och att pedagogerna väljer att avvakta. Agerandet kan kopplas till det Johansson (2011) skriver om barnsynen "barn som medmänniskor". Det innebär att barnet anses kunna ta eget ansvar samt att den vuxna tror på barnets förmågor till att i detta fall, lösa konflikten. Det går även i linje med mål i läroplanen eftersom pedagoger ska ge barnen möjlighet att utvecklas, öva på kommunikation samt belysa deras erfarenheter och kunskaper (Skolverket, 2018). Bella beskriver hur de avvaktar men finns nära till hands och kan hjälpa till vid behov. Även det går att relatera till ett av läroplanens mål om att pedagogerna ska stödja barnen i att bearbeta sin konflikter (Skolverket, 2018). En viktig kändedom om barnens individuella behov och förmågor kan vara till fördel vid en konflikt eftersom ett avgörande om att avvakta eller ingripa krävs. Relationskompetensen blir därmed synlig eftersom det handlar om en pedagogs förmåga till att se och behandla varje barn utifrån deras förutsättningar (Juul & Jensen, 2003).

7.2.3 Stress

Stress, stora barngrupper och personalbrist är orsaker som pedagogerna anser hindrar deras önskvärda beteende i konflikthantering. En pedagog lyfter hur en stressad situation kan utmynna i en maktutövning vilket Thornberg (2010) beskriver som ett agerande där barnen ska lyda den vuxne och att pedagogen använder sig av sin storlek och kraft för att till exempel lyfta bort barnet. En sådan maktutövning kan även ske då barns och personalens säkerhet är i fara vilket alltid måste prioriteras. Det som blir viktigt är vad som sker efteråt och pedagogerna beskriver att de alltid, oavsett konflikt, har som mål att återkoppla till

situationen tillsammans med de inblandade barnet. Det kan därför resultera i att lärande blir aktuellt vid återkoppling beroende på hur pedagogen väljer att samtala med barnet. Thornberg (2010) menar att pedagogens makt måste användas på rätt sätt. För det första eftersom att barnets syn på den vuxna grundar sig på hur makten används och det andra för att inte missa att förlora barnets uppmärksamhet, vilket inte leder vidare till någon lärdom. Relationsbanken som tidigare lyfts kan också bli relevant. I och med att pedagogerna ansåg att om det finns mest positiva och goda erfarenheter i banken, behöver inte ett agerande försämra hela relationen vilket det troligtvis kan göra vid en maktutövning där pedagogen använder sin makt på ett sätt som hämmar barnen.

7.2.4 Förhållningssätt

Lågaffektivt bemötande är ett begrepp som blev aktuellt när en specialpedagog var och besökte ett av arbetslagen. Specialpedagogen beskrev att hon såg att det använde sig av lågaffektivt bemötande och det var så som pedagogerna fick uppmärksammat begreppet. Därefter blev Hejlskov Elvén och Edfeldt (2017) aktuell litteratur för pedagogerna och i deras agerande blir det synligt att de använder lugn och respekt i hanteringen av konflikterna. Vi kan även koppla pedagogernas strategi om en återkoppling när affekten lagt sig till ett lågaffektivt förhållningssätt som gynnar barnen och ett eventuellt lärtillfälle kan ske. Barn lär sig av att lyckas enligt Hejlskov Elvén och Edfeldt (2017) vilket även pedagogerna lyfter i och med att de vill ge barnen rätt verktyg till att hantera konfliktsituationer på egen hand, både nu och senare i livet. Vidare handlar det även om att bygga relationer med barnen för att få vetskap och förståelse för vilka redskap och verktyg varje barn är i behov av. Därav blir pedagogernas relationskompetens betydelsefull (Juul & Jensen, 2003).

Arbetet med konflikthantering upplevde en av pedagogerna som att det skiljer sig beroende av barngruppens ålder. Bland yngre barn handlar det om att du som pedagog måste vara mer närvarande på mattan och lyhörd för vad som sker för att kunna stötta barnen i konflikter. Utifrån det vi såg under våra observationer handlar många konflikter bland yngre barn om huruvida leksaker är lediga eller inte. *“Genom en aktiv närvaro är det möjligt att stödja kommunikationen mellan barnen samt förebygga och hantera konflikter.”* (Skolverket, 2018 s. 8). Återigen ser vi hur närvaro blir centralt och att det förmodligen används på olika sätt, utifrån ålder och behov i varje barngrupp. Singer och Hännikäinen (2002) lyfter också hur viktig pedagogernas närvaro är i barngruppen. Även Church et al. (2018) tar upp närvaro som en viktig aspekt för att kunna ge barnen möjlighet till lärande.

Som tidigare nämnts har konflikthantering under utbildningen varit något vi upplevt för lite av vilket även en av pedagogerna ansåg i vårt samtal. Det krävs mer än sunt förnuft för att bli en bra pedagog som kan hantera konflikter på ett sätt som gynnar barnen. Vi går en utbildning under flera år för att arbeta inom förskolan, som ska ge oss rätta verktyg och kunskap vilket inte enbart sunt förnuft kan ersätta. Sunt förnuft är ett begrepp som nämnts under teoridelen och blev relevant i samtalen med pedagogerna. Pedagogen Kristina nämnde bristen kring undervisning inom konflikthantering i förskolan och att det inte enbart räcker att ha ett sunt förnuft. Detta kan vi relatera till Hejlskov Elvén och Edfelt (2017) som också påvisar bristen på undervisning inom konflikthantering. Precis som Kristina lyfter vikten av en gemensam barnsyn påvisar också Hejlskov Elvén och Edfelt (2017) att ha ett gemensamt förhållningssätt i konflikthanteringen på förskolan. Även Hakvoort (2015) framhäver att få

kunskap genom utbildning och verktyg att använda sig av när det sker konflikter behövs för personalen.

7.2.5 Sociala berättelser

I samtal med Kristina tog hon även upp att de ibland stoppar en konflikt och vid senare tillfälle skapar en social berättelse om vad som hände. Hon berättade att detta ibland kan avdramatisera själva händelsen genom att barnet får en annan synvinkel om vad som hände. Hon nämnde också att barnet kan se situationen annorlunda när det på pappret inte handlar om han eller hon utan om personerna som är ritade i berättelsen. Samtalet om sociala berättelser kan vi koppla samman med det som Gerland (2015) lyfter att det blir tydligare med bilder att se situationen för de barnen som har svårigheter i sociala sammanhang. Vi kan också relatera samtalet till Lundqvists (2007) beskrivning av vad som innehåller en social berättelse, att den ska framgå vad som hände och varför det hände. Kristina förklarade också hur de ibland använde denna metod i förebyggande syfte vilket kan relateras till Cohens konfliktpyramid det första steget (*Förebygga*). Hakvoort (2015) skriver att samtal blir centralt vid detta steg och vid sociala berättelser så förs ett samtal mellan pedagogen och barnet.

7.3 Avslutande kommentarer

Läroplanen för förskolan lyfter hur viktig personalen i förskolan är. Även vilka förebilder de är gentemot barnen och i läroplanen diskuteras betydelsen av förhållningssättet hos dessa, hur sättet att tala och agera kring något avspeglar sig på barnen. Detta påverkar barnen i deras förståelse för de rättigheter och skyldigheter som råder i ett demokratiskt samhälle. Pedagogernas agerande blir på så vis viktigt därför att detta med största sannolikhet kommer att avspeglar sig på barnen. Eftersom vårt resultat visar att det sker ett lärtillfälle i (53 av 76) konflikter går detta i linje med läroplanen (Skolverket, 2018).

I samtliga artiklar från tidigare forskning hävdas att en strategi som grundar sig i att pedagogerna vägleder och ser konfliktsituationen som lärtillfälle, är det bästa sättet att hantera konflikter. Däremot är inte det vad resultaten visar i den tidigare forskningen. Resultaten visar att maktstrategier där lärande hämmas förekommer i lika stor utsträckning som strategier med ett lärtillfälle. Utifrån vårt resultat visar det sig att strategier där pedagogen stöttar barnen och ser situationen som lärtillfällen förekommer oftare. Vidare visar det även att svenska förskolans läroplan (Skolverket, 2018) används av pedagogerna i deras arbete vilket kan vara skillnaden mellan vår studie och flertalet av de studier vi lyfter i tidigare forskningsdelen.

I inledningen i vår studie nämns det hur författarna till boken *Låt oss tvista igen - konflikthantering i förskola och skola* menar att om konflikter hanteras på rätt sätt så behöver konflikter inte vara negativa. Utan att det finns stor potential till utveckling hos både individ och grupp vid god konflikthantering. Utifrån vårt resultat visar det att pedagogerna har som mål att använda konflikter som lärtillfällen för barnen och det visar sig i över hälften av våra observationer att ett lärtillfälle möjliggörs. I samtalen lyfter flera pedagoger att deras mål i konflikthantering är att skapa lärande för barnen vilket går i linje med hur författarna till boken ser på konflikthantering (Palm et al., 2010).

Vi observerade 76 stycken konflikter under 7 timmar och det upplevde vi som en relativt låg siffra. Vår erfarenhet av VFU och vikariat i förskolan visar på att det kan ske betydligt fler konflikter beroende på vart man arbetar. I resultatet av vår studie synliggörs det att på förskolan där vi utförde våra observationer har pedagogerna förmodligen lyckats med ett förebyggande arbete kring konflikthantering. Deras åsikter om gemensam barnsyn, relationskompetens och lågaffektivt bemötande kan även vara en bidragande faktor och som genomskådar arbetet på avdelningarna. Pedagogernas synsätt om att ta vara på konflikter som lärtillfällen kan därav också bidra till att vi upplevde få konflikter under den tiden vi var på förskolan.

Alla former av agerande har sina för- och nackdelar. Vi anser att makt inte enbart behöver vara något negativt med tanke på de observationer vi har sett så har ett lärtillfälle avspeglats vid senare tillfälle. I samtalen med pedagogerna uppkom även hur viktigt det är att efter ett sådant hanterande prata med barnen om vad som hände. Detta är även något som vi funnit i artiklarna under tidigare forskning. Gloeckler och Cassell (2012) lyfter att båda förhållningssätten i deras studie är nödvändiga. Vi har också en förståelse för att det ibland blir nödvändigt att använda sig av makt för att återfå ordning i barngruppen vilket även Singer och Hännikäinen (2002) beskriver i användandet av högmaktstrategin i deras studie. Även som Bayer et al. (1995) skriver att stoppstrategin är behövlig i en del situationer för att gå mellan och dela på barnen vid en konflikt. Makt är ibland nödvändigt i ett agerande för att det ibland behövs om barnen riskerar att fara illa i en konflikt.

Inför vår framtida yrkesroll anser vi utifrån denna studie vikten av att vara en närvarande pedagog i barnens lek för att på så sätt arbeta förebyggande och vara stöd i de konflikter som uppstår. Vi anser också att det krävs mer kunskap om konflikthantering och om de olika strategierna för att som pedagog kunna hjälpa till och hantera konflikter på bästa möjliga sätt. Utifrån vårt resultat som visade att pedagogerna använder strategier som mest involverar barnen i hanterandet så ges det verktyg och träning i konflikthantering. Det går också i linje med läroplanens föreskrifter och är värdefullt eftersom personalen har en skyldighet att följa den. Barnen får goda möjligheter att öva på konflikthantering och det ger med största sannolikhet en bra grund till att senare i livet handskas med konflikter.

7.4 Förslag på vidare forskning

I vår studie har vi lyft vilka ageranden pedagoger använder sig mest av i konflikthantering mellan barnen på förskolan. Vi har även synliggjort om det sker ett lärtillfälle i dessa ageranden samt pedagogers reflekterande över deras agerande. Vidare forskning som hade kunnat vara intressant är vilka skillnader som finns i agerandet beroende på vad det är för konflikt? Gör barnens ålder någon skillnad i hur pedagoger agerar? Skiljer det sig beroende på vilken pedagogik förskolan använder? Det hade även varit av intresse att studera skillnader och likheter i pedagogers syn på konflikter med hänsyn till utbildningsnivå och/eller erfarenheter.

8 Referenslista

- Ahrne, G., & Svensson, P. (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I G. Ahrne & P. Svensson (Red), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 17-31). Stockholm: Liber.
- Ahrne, G., & Svensson, P. (2015). Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap. I G. Ahrne & P. Svensson (Red), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 8-16). Stockholm: Liber.
- Alvestad, T. (2015). Kreativ konflikthantering i förskolan. I I. Hakvoort & B. Friberg (Red), *Konflikthantering - i professionellt lärarskap* (s. 21-56). Malmö: Gleerups.
- Bartholdsson, Å. (2008). *Den vänliga maktutövningens regim: Om normalitet och makt i skolan*. (1. uppl. ed.). Stockholm: Liber.
- Bayer, C. L., Whaley, K. L., & May, S. E. (1995). *Strategic Assistance in Toddler Disputes: II. Sequences and Patterns of Teachers' Message Strategies*. *Early Education and Development*, 6:4, 405-432.
- Bjervås, L. (2003). Det kompetenta barnet. I E. Johansson & I. Pramling Samuelsson. (Red), *Förskolan – barns första skola*. (s. 55-80). Lund: Studentlitteratur.
- Bjørndal, C.R.P. (2005). *Det värderande ögat. Observation, utvärdering och utveckling i undervisning och handledning*. Stockholm: Liber.
- Bjørndal, C. (2018). *Det värderande ögat: Observation, utvärdering och utveckling i undervisning och handledning* (Andra upplagan ed.). Stockholm: Liber.
- Church, A., Mashford-Scott, A., & Cahrssen, C. (2018). Supporting children to resolve disputes. *Journal of Early Childhood Research*, 16(1), 92-103.
- Cohen, R. (1995). *Students Resolving Conflict. Peer Mediation in Schools*. Glenview: Good Year Books.
- Cohen, R. (2005). *Students resolving conflicts: peer mediation in schools*. Ny uppl. Tucson: Good Year Books.
- Davies, L. (2004). *Education and conflict. Complexity and chaos*. London: RoutledgeFalmer.
- Ekstam, K. (2007). *Handbok i konflikthantering*. Malmö: Liber.
- Eriksson Barajas, K., Forsberg, C., & Wengström, Y. (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap - Vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Eriksson-Zetterquist, U., & Ahrne, G. (2015). Intervjuer. I G. Ahrne & P. Svensson (Red), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 34-54). Stockholm: Liber.

- Gerland, G. (2015). Praktiska insatser. I U. Aspeflo & G. Gerland (Red), *Barn som väcker funderingar: Se, förstå och hjälpa förskolebarn med en annorlunda utveckling*. (s. 111-137). Pavus Utbildning AB
- Gloeckler, L., & Cassell, J. (2012). *Teacher Practices with Toddlers During Social Problem Solving Opportunities*. *Early Childhood Education J* 40:251–257
- Hakvoort, I. (2015). Skolans uppdrag och konflikthantering. I I. Hakvoort & B. Friberg (Red), *Konflikthantering - i professionellt lärarskap* (s. 21-56). Malmö: Gleerups.
- Hejlskov Elvén, B., & Edfelt, D. (2017). *Beteendeproblem i förskolan: Om lågaffektivt bemötande*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Johansson, E. (2011). *Möten för lärande: Pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan* (2., rev. uppl. ed.) Stockholm: Skolverket.
- Johansson, E. (2002). Morality in Preschool Interaction: Teachers' Strategies for Working with Children's Morality. *Early Child Development and Care*, 172(2), 203-221.
- Jordan, T. (2006). *Att hantera och förebygga konflikter på arbetsplatsen*. Skolledarföreningen. Stockholm: Lärarförbundets förlag.
- Jordan, T. (2015). *Konflikthantering i arbetslivet - förstå, hantera, förebygg*. Malmö: Gleerups.
- Juul, J., & Jensen, H. (2009). *Relationskompetens i pedagogernas värld*. Stockholm: Liber AB.
- Kostiainen, A. (2015). Medling i skolan. I I. Hakvoort & B. Friberg (Red), *Konflikthantering - i professionellt lärarskap* (s. 183-201). Malmö: Gleerups.
- Lalander, P. (2015). Observationer och etnografi. I G. Ahrne & P. Svensson (Red), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 93-113). Stockholm: Liber.
- Lundqvist, G. (2007). *När tålamodsburken rinner över - om att ritprata*. Sundbyberg: Alfa Print.
- Löfdahl, A. (2014). God forskningssed - regelverk och etiska förhållningssätt I A. Löfdahl, M, Hjalmarsson & K, Franzén (Red), *Förskollärarens metod och vetenskapsteori* (s. 32-43). Stockholm: Liber.
- Palm, M. (Red). (2010). *Låt oss tvista igen! - om konflikthantering i förskola och skola*. Stockholm: Lärarförbundets Förlag.
- Roos, C. (2014). Att berätta om små barn- att göra en minietnografisk studie. I A. Löfdahl, M, Hjalmarsson & K, Franzén (Red), *Förskollärarens metod och vetenskapsteori* (s.46-57). Stockholm: Liber AB.

Singer, E., & Hännikäinen, M. (2002). The Teacher's Role in Territorial Conflicts of 2- to 3-Year-Old Children. *Journal of Research in Childhood Education*, 17(1), 5-18.

Skolverket. (2018). *Läroplanen för förskolan Lpfö 18*. Stockholm: Skolverket. Tillgänglig: <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65d5aa/1553968116077/pdf4001.pdf/>

Thornberg, R. (2010). Vilken fostransstil har jag som lärande?. I M. Palm (Red), *Låt oss tvista igen! - om konflikthantering i förskola och skola* (s.71-78). Stockholm: Lärarförbundets Förlag.

Wahlström, G. (2005). *Samspel och ledarskap. en vardagsbok för pedagoger*. Stockholm: Liber AB.

Wahlström, G., & Carlsson, C. (1996). *Hantera konflikter - men hur?: Metodbok för pedagoger* (1. uppl. ed.). Malmö: Runa Förlag AB.

9. Bilagor

9.1 Observationsschema

Hur agerar pedagogen?	Förhållningssätt: Lärtillfälle	Förhållningssätt: Ej lärtillfälle		
<ul style="list-style-type: none"> · Ingriper · Undviker · Avvaktar 	<ul style="list-style-type: none"> ● Vägledning/Stöttning <ul style="list-style-type: none"> - Problemlösning med barn - Barncentrerad medling - God moral (dialog, kommunikation) - Fråga 	<ul style="list-style-type: none"> ● Makt <ul style="list-style-type: none"> - Sätta gränser - Problemlösning för barn - Högmaktstrategi - Lärarcentrerad medling ● Avleder <ul style="list-style-type: none"> - Ropa - Stopp 		
<p>Vilket lärande förmedlar pedagogen?</p>				
Empati	Lyssna	Dialog	Kommunikation	Annat

